

УДК [327.5(73:569.4)]

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.60.33>

МЕХАНІЗМИ БЕЗПЕКОВОЇ ПІДТРИМКИ ІЗРАЇЛЮ З БОКУ США: СТРУКТУРА, ЕВОЛЮЦІЯ ТА АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ (2022–2025)

Ірина Дужа

*Білоцерківський національний аграрний університет,
соціально-гуманітарний факультет, кафедра філософських та політичних дисциплін
вул. Соборна, 1/8, 09117, м. Біла Церква, Україна*

У статті проаналізовано стратегічні засади, інституційні механізми та динаміку безпекової підтримки Ізраїлю Сполученими Штатами у 2022–2025 роках. Окрему увагу приділено програмам FMF, FMS, DCS, EDA та спільним розробкам у сфері протиракетної оборони. Визначено роль США у забезпеченні якісної військової переваги Ізраїлю, оцінено політичні та фінансові аспекти безпекового партнерства, а також окреслено ключові виклики та напрями подальшого розвитку.

З часу створення держави Ізраїль у 1948 році США відіграють ключову роль у забезпеченні її безпеки та військово-технічного розвитку. У статті розглянуто історичні аспекти, політичні механізми, масштаби та форми американської безпекової допомоги Ізраїлю. Особливу увагу приділено періоду після укладення десятирічного Меморандуму про взаєморозуміння (MOU) 2016 року, що передбачає надання понад 38 мільярдів доларів у 2019–2028 роках. Проаналізовано інструменти співпраці, включаючи іноземне військове фінансування (FMF), програми протиракетної оборони, угоди про прямі комерційні продажі та військово-промислової кооперації. Висвітлено роль Ізраїлю як головного союзника США поза НАТО, а також політичну символіку такої підтримки. У статті робиться спроба оцінити вплив американської допомоги на якісну військову перевагу Ізраїлю в регіоні та безпекову архітектуру Близького Сходу.

Починаючи з президентства Гаррі Трумена, США послідовно підтримують Ізраїль, що стало стрижнем американської зовнішньої політики на Близькому Сході. За понад 75 років партнерства Ізраїль отримав понад 130 млрд доларів у вигляді двосторонньої допомоги, переважно військового характеру. Така допомога спрямована не лише на забезпечення обороноздатності Ізраїлю, але й на гарантування його якісної військової переваги (Qualitative Military Edge, QME), збереження якої вимагає чинне американське законодавство.

Ключові слова: безпекова допомога, Ізраїль, США, FMF, FMS, DCS, військово-технічне співробітництво, протиракетна оборона.

Вступ. Безпекова підтримка Ізраїлю з боку США є унікальною у глобальній практиці союзницьких відносин. Ізраїль став найбільшим одержувачем американської військової допомоги з моменту заснування держави у 1948 році. Починаючи з 1976 року, він стабільно очолює список країн-реципієнтів військової допомоги США [1]. У 2016 році міждержавне Меморандум про взаєморозуміння (MOU) закріпив обсяг допомоги на рівні \$38 млрд на 2019–2028 роки [2].

У контексті глобальних змін, зокрема зростання загроз з боку Ірану, нестабільності в Сирії та активізації терористичних акторів, стратегічна співпраця між США та Ізраїлем вийшла на новий рівень. Ця стаття має на меті комплексно проаналізувати механізми реалізації безпекової підтримки США для Ізраїлю з урахуванням актуальних даних на 2025 рік.

1. Історичний та стратегічний контекст

Історія стратегічного партнерства між Сполученими Штатами та Ізраїлем розпочалася відразу після проголошення незалежності Ізраїлю 14 травня 1948 року. США стали

першою країною, яка офіційно визнала нову державу — менше ніж через 11 хвилин після проголошення незалежності [1].

З 1948 року США надали Ізраїлю дипломатичну, економічну й військову підтримку, яка особливо активізувалась після Шестиденної війни 1967 року. У 1983 році була створена Спільна політико-військова група (JPMG), що стала основним майданчиком для діалогу з безпекових питань.

Однак у перші десятиліття Холодної війни американська підтримка Ізраїлю носила обмежений характер. Основними причинами були прагнення США зберігати баланс у відносинах з арабськими країнами, які мали стратегічне значення через нафту, а також уникати відкритого конфлікту з СРСР, який активно підтримував деякі арабські режими.

Ситуація докорінно змінилася після Шестиденної війни 1967 року. Блiskaвична перемога Ізраїлю та захоплення ним нових територій (Західний берег, Синай, Голанські висоти) довела його військову ефективність і стратегічну вагу в регіоні. Починаючи з цього періоду, США почали значно збільшувати обсяг військової допомоги Ізраїлю. Саме в 1970-х роках, після війни Судного дня 1973 року, розпочалася систематична військова підтримка Ізраїлю — включаючи поставки сучасного озброєння та створення довгострокових стратегічних рамок для співпраці.

У 1983 році адміністрація Рейгана створила Спільну політико-військову групу (Joint Political-Military Group, JPMG), яка діє до сьогодні. JPMG стала інституційною основою для регулярного діалогу з питань регіональної безпеки, координації військових стратегій та визначення пріоритетів оборонного співробітництва [7].

Період 1990-х — початку 2000-х років ознаменувався новим рівнем стратегічної інтеграції. Після операції «Буря в пустелі» (1991) Ізраїль почав відігравати роль плацдарму для американських інтересів у регіоні. Були укладені ключові угоди:

- Угода про взаємну логістичну підтримку (1991), яка дозволяє взаємний доступ до логістичних ресурсів під час спільних операцій;
- Угода про статус збройних сил (1994), яка врегулювала правове становище американських військових в Ізраїлі [1].

У 2000-х роках нові загрози, зокрема іранська ядерна програма та посилення ісламістських угруповань, зміцнили роль Ізраїлю як головного союзника США на Близькому Сході. У 2008 році Конгрес США офіційно визнав Ізраїль Головним союзником поза НАТО (Major Non-NATO Ally), надавши йому спеціальні права в галузі оборонної торгівлі та доступу до надсучасних технологій [2].

У 2016 році адміністрація Обама уклала новий 10-річний Меморандум про взаєморозуміння (MOU) на суму 38 млрд доларів (2019–2028), що стало найбільшим пакетом допомоги, який США будь-коли надавали будь-якій державі [1].

Після укладання Кемп-Девідських угод у 1978 році Ізраїль отримав стратегічні гарантії з боку США, що включали значну військово-фінансову підтримку. За даними Congressional Research Service, з 1949 до 2024 року США надали Ізраїлю понад \$158 млрд у формі військової та економічної допомоги [1].

Стратегічні передумови партнерства:

- Ізраїль є ключовим союзником США на Близькому Сході;
- Вашингтон зацікавлений у збереженні якісної військової переваги (QME) Ізраїлю;
- Ізраїль виступає платформою для спільних розробок у сфері оборонних технологій;
- Високий рівень оперативної сумісності з силами НАТО.

У 2022–2025 роках на фоні глобальної нестабільності (війна РФ проти України, заго-стрення з Іраном) підтримка США Ізраїлю лише зросла. Новий законопроект S.554 – United

States-Israel Defense Partnership Act of 2025 передбачає зміцнення оборонного партнерства через інтенсифікацію спільних розробок і розширення логістичних потужностей [8].

2. Механізми безпекової підтримки

2.1. Foreign Military Financing (FMF)

FMF – це основний фінансовий інструмент безпекової допомоги США, що дозволяє союзникам закуповувати американську оборонну продукцію.

Програма FMF є фундаментальним інструментом безпекової підтримки Ізраїлю, що надає пряму військову допомогу у формі грантів. Згідно з Меморандумом про взаєморозуміння (MOU) 2019–2028 років, США щорічно виділяють 3,3 млрд доларів FMF, що є найбільшим обсягом для будь-якої країни-партнера США у світі [1]. Ці кошти дозволяють Ізраїлю отримувати сучасні системи озброєння, включаючи F-35 Lightning II та засоби ППО.

Ключові особливості FMF:

- Ізраїль використовує FMF для закупівлі американських систем озброєння, послуг і навчань через систему іноземних військових продажів (FMS);
- У рамках угоди Offshore Procurement (OSP) Ізраїлю дозволялося витратити частину FMF (до 25% у 2019 р.) на оборонну продукцію вітчизняного виробництва, однак MOU передбачає поступове згортання цієї практики до 2028 року;
- Програма FMF забезпечує гнучкість через фінансування грошових потоків, що дозволяє здійснювати довгострокові оборонні закупівлі з розтермінуванням платежів.

Особливості:

- FMF фінансується із бюджету Держдепартаменту США;
- Всі закупівлі здійснюються через систему FMS;
- Ізраїль до 2019 року міг витратити до 25% FMF всередині країни, однак цей механізм поступово обмежується (0% з 2028 року) [5];
- FMF дозволяє розтермінування платежів, що дає гнучкість у стратегічному плануванні закупівель.

2.2. Foreign Military Sales (FMS)

FMS – це міжурядовий механізм продажу зброї, яким управляє Агенція співпраці в сфері безпеки (DSCA). Станом на квітень 2025 року Ізраїль має 751 активну справу на суму \$39,2 млрд [3].

Усі FMS-продажі затверджуються Конгресом і супроводжуються оцінками щодо збереження якісної військової переваги (QME) Ізраїлю над будь-якими потенційними супротивниками.

Основні напрямки:

- Винищувачі F-35 – Ізраїль став першою країною за межами США, яка отримала ці винищувачі п'ятого покоління;
- Важкі гелікоптери CH-53K King Stallion;
- Літаки-заправники KC-46A Pegasus;
- Прецизійна зброя, ППО, ракети для «Залізного купола».

Кожен продаж підлягає затвердженню Конгресу із врахуванням забезпечення QME.

2.3. Direct Commercial Sales (DCS)

Механізм DCS дозволяє ізраїльським державним і приватним структурам напряму укладати угоди з американськими компаніями. На відміну від FMS, DCS вимагає індивідуальних ліцензій від Державного департаменту США.

У 2018–2022 роках DCS становили понад \$12,2 млрд, зокрема за такими категоріями:

- Газотурбінні двигуни, авіаційне обладнання;
- Ракети, торпеди, бомби, боєприпаси;

- Авіаційна платформа (винищувачі, гелікоптери);
- Кіберсистеми та розвідка.

Перевагою DCS є гнучкість і швидкість у реалізації, але вимагається додаткова звітність з боку приватних американських експортерів щодо дотримання експортного контролю (ITAR – International Traffic in Arms Regulations) [6].

2.4. Excess Defense Articles (EDA)

EDA – програма постачання надлишкового військового майна. З 1992 року Ізраїль отримав обладнання на суму \$6,6 млрд [4], зокрема:

- Запчастини до бронетехніки;
- Стрілецька зброя;
- Тренажери та симулятори.

EDA дозволяє оперативно закрити потреби без витрат на закупівлі.

2.5. Спільні дослідницько-розробницькі програми (R&D)

Ключові приклади:

- Arrow та David's Sling – системи ПРО середньої та великої дальності;
- Iron Dome – протиракетна система ближньої дії;
- Новітні лазерні технології, AI, сенсори – розробка у 2022–2025 роках.

У 2025 році США виділяють понад \$500 млн щорічно на ізраїльсько-американські R&D проекти [1].

Висновки. Безпекова підтримка Ізраїлю з боку Сполучених Штатів у 2022–2025 роках демонструє високий ступінь інституціоналізованості, технологічної інтегрованості та політичної сталі. Комплексний характер взаємодії охоплює низку ключових механізмів – FMF, FMS, DCS, EDA, а також масштабні спільні R&D програми – що забезпечують Ізраїлю стратегічну перевагу в регіоні Близького Сходу.

Отже, фінансово-правова стабільність партнерства, зокрема наявність Меморандуму про взаєморозуміння (MOU), створює передбачувану основу для довгострокового військово-технічного співробітництва, що особливо важливо в умовах динамічної безпекової ситуації.

FMF та FMS залишаються основними інструментами передачі військової допомоги, що забезпечують закупівлю найсучасніших американських систем озброєння та підтримують стандарти НАТО в ізраїльській армії.

Програми DCS та EDA доповнюють класичну систему допомоги, надаючи Ізраїлю гнучкість у закупівлях і модернізації. Водночас, вони потребують жорсткішого експортного контролю та прозорості.

Спільні науково-технічні розробки (зокрема системи ПРО) свідчать про високий рівень довіри у двосторонніх відносинах та створюють синергетичні ефекти, що зміцнюють обидва ВПК.

Ізраїль виступає не лише реципієнтом допомоги, а й повноцінним стратегічним партнером, який сприяє реалізації інтересів США в Близькосхідному регіоні, водночас залишаючись автономним у питаннях національної безпеки.

У 2022–2025 роках помітне зростання політичної напруги навколо безпекової підтримки Ізраїлю через внутрішньоамериканські дебати щодо ефективності допомоги, прав людини та воєнних дій в Газі [4, 5]. Це вимагає від обох сторін балансу між стратегічною вигодою та політичною відповідальністю.

Отже, перспективи подальшої співпраці залежатимуть від:

- здатності адаптувати механізми допомоги до нових типів загроз (кібератаки, Іран, БПЛА);

– трансформації традиційної допомоги в напрямі технологічної кооперації та інновацій;

– дотримання принципу якісної військової переваги (QME) без шкоди для регіональної стабільності.

У цілому, безпекова підтримка Ізраїлю з боку США є багатовимірною, технологічно орієнтованою та стратегічно обґрунтованою системою, що виконує не лише оборонну, а й геополітичну функцію в архітектурі американської політики на Близькому Сході.

Список використаної літератури

1. Congressional Research Service. (2023). U.S. Foreign Aid to Israel. <https://crsreports.congress.gov>
2. U.S. Department of State. (2020). U.S.-Israel Memorandum of Understanding. www.state.gov
3. Defense Security Cooperation Agency. (2024). Israel: Foreign Military Sales.
4. Brookings Institution. (2023). Reassessing U.S. Aid to Israel in a Shifting Middle East.
5. Government Accountability Office. (2021). FMF Program Monitoring Report.
6. Directorate of Defense Trade Controls. (2023). DCS Licensing Statistics.
7. U.S. Department of Defense. (2022). Joint Political-Military Group – 48th Meeting Summary.
8. S.554 – United States-Israel Defense Partnership Act of 2025.

MECHANISMS OF SECURITY SUPPORT FOR ISRAEL FROM THE UNITED STATES: STRUCTURE, EVOLUTION AND CURRENT CHALLENGES (2022–2025)

Iryna Duzha

Bila Tserkva National Agrarian University,

Social and Humanitarian Faculty, Department of Philosophical and Political Disciplines

Soborna str., 1/8, 09117, Bila Tserkva, Ukraine

The article analyzes the strategic foundations, institutional mechanisms, and dynamics of U.S. security assistance to Israel from 2022 to 2025. Special attention is given to the FMF, FMS, DCS, and EDA programs, as well as joint missile defense development initiatives. The study highlights the role of the United States in ensuring Israel's Qualitative Military Edge (QME), evaluates the political and financial aspects of the security partnership, and outlines the key challenges and prospects for future cooperation.

Since the establishment of the State of Israel in 1948, the United States has played a key role in securing its defense and advancing its military-technical capabilities. The article examines the historical context, political mechanisms, scale, and forms of U.S. security assistance to Israel. Particular focus is placed on the period following the signing of the ten-year Memorandum of Understanding (MOU) in 2016, which allocated over \$38 billion in assistance for the 2019–2028 period. The study analyzes cooperation tools, including Foreign Military Financing (FMF), missile defense programs, Direct Commercial Sales (DCS), and defense-industrial cooperation. The role of Israel as the United States' principal non-NATO ally and the symbolic significance of such support are also addressed. The article seeks to assess the impact of American assistance on Israel's military advantage in the region and the broader security architecture of the Middle East.

Since the presidency of Harry Truman, the United States has consistently supported Israel – an enduring pillar of U.S. foreign policy in the Middle East. Over more than 75 years of partnership, Israel has received over \$130 billion in bilateral aid, primarily of a military nature. This assistance not only enhances Israel's defense capacity but also guarantees its Qualitative Military Edge (QME), as mandated by U.S. law.

Key words: security assistance, Israel, United States, FMF, FMS, DCS, military-technical cooperation, missile defense.